

VÁLOGATÁS

Az OSZK új szerzeményeiből

Blockmans, Wim: A history of power in Europe : peoples, markets, states / Wim Blockmans. - Antwerp : Fonds Mercator, 1997. - 402 p.

„A hatalom korrumpál” írta Lord Acton, „és az abszolút hatalom tökéletesen korrumpál”.

A tanulmány provokatív és eredeti megközelítésben elemzi a hatalom gyakorlatát és hatását az időszámítás utáni ezredik évtől indulva az államigazgatás új megjelenési formáin át napjainkig, miközben felbecsülhetetlen értékű áttekintést ad a Nyugat gondolkodásmódjáról és politikájáról.

A kínai vagy a török birodalomban pl. egyetlen hatalmi centrum képviselte a lakosságot. Európában megsokszorozott hatalmi centrumok fejlődtek ki, egymás mellett létezett kapitalizmus és szocializmus, kialakult a demokrácia, és komplex gazdasági és társadalmi struktúrák jöttek létre. Az eredmény: nagy teljesítmények és pusztító konfliktusok.

A szerző három fő területet, a politika, a gazdaság és a kultúra elemzésével vizsgálja a hatalom gyakorlatát az európai társadalmakban. Minél jobban átfedi egymást ez a három terület, annál tökéletesebb, „abszolútabb” a hatalom.

Vizsgálódása kiterjed, a népesség mozgalmaira, a vallás és a világi hatalmak kapcsolatára, a városok, a fejedelmi és királyi udvarok, a falvak művészetére stb.

Az uralkodók és a kormányok számára a vizuális megjelenítés a meggyőzés egyik legfőbb eszköze volt. Blockmannak ezt az elméletét ragyogó módon támasztja alá a kötet 350 illusztrációja – festmények, metszetek, relikviák, freskók, díszes kéziratok, genealógiai táblák, falikárpitok, térképek, érmék, sakkfigurák stb. Az illusztrációkkal kíván a szerző plasztikus képet nyújtani az elmúlt évezred Európájáról. (K.K.)

The Cambridge history of the English language / general ed. Richard M. Hogg. - Cambridge : Univ. Press Vol. 1-6.

A hatkötetes munka célja, hogy minden részletre kiterjedő számvetést készítsen az angol nyelv történetéről. A készítőik szándéka szerint az általános nyelvészeti érdeklődés területei ugyanúgy látókö-

rukbe tartoznak, mint a speciális nyelvtörténeti kérdések.

Az első négy kötet időrendben tárgyalja a nyelv történetét: 1. A kezdetektől 1066-ig; 2. 1066-1476; 3. 1476-1776; 4. 1776-1997.

A további két kötet (melyek közül az ötödik már korábban megjelent) viszont földrajzi elrendezést követ, tekintetbe véve az angol nyelv elmúlt 300 évben lezajlott gyors terjedését: 5. English in Britain and Overseas: Origins and Development; 6. English in North America: Origins and Development.

A közelmúltban megvásárolt negyedik kötet terjedelmes bevezetőjében ezt a megváltozott társadalmi-történelmi környezetet taglalja, melyben a nyelv fejlődésnek indult. Ez a gyors fejlődés annak volt köszönhető, hogy az angol nyelv észak-amerikai elterjedésével a befogadó közeg sokszínűbbé vált.

Önálló fejezetek foglalkoznak a kiejtéssel, a szintaktikával és a szókészlet fejlődésének nyelvészeti jellegzetességeivel a tárgyalt időszakban, vizsgálat tárgyává téve azt a 16. századból örökölt közös magot, melyből a két alapvető változat, a brit és az amerikai angol nyelv kifejlődött. Ezen kívül több fejezet foglalkozik az angol irodalmi nyelvvel, az angol nyelvtannal és nyelvhasználattal. (K.K.)

Drámakalauz : tanulmányok, esszék és szinkritikák jugoszláviai magyar drámákról és előadásairól / Gerold László. - Újvidék : Forum, 1998. - 272 p. ; 23 cm

Bácskában és Bánátban immár mintegy két évszázados hagyománya van a magyar nyelvű színjátszásnak. A kezdet Láng Ádám János nevéhez fűződik, aki 1816-ban létrehozta „Nemzeti Játsszó Társaság”-nak nevezett vándortársulatát.

A vidék magyar nyelvű drámaírása lassan bontakozott ki, alakulása a színjátszás korszakait követi,

története ugyanarra a három nagy periódusra osztható.

Az első a múlt század elejétől 1918-ig, a vidék politikai státusában, állami hovatartozásában bekövetkezett változásáig jelölhető ki. A második korszak a két világháború közötti évekre esik. Az 1945-től számítható harmadik nagy korszak kezdetén (1946 és 1955 között) a szocialista eszmeiség és a szocrealista művek jellemzők. Később ezeket vígjátékok és boházatok, illetve népszínművek, énekes népi játékok váltják fel.

A könyv három fejezetből áll. Az első a drámatörténet közel másfél évszázadát tekinti át. A második fejezetben tanulmányok, esszék olvashatók az 1945 utáni vajdasági magyar drámaírásról. A harmadikban pedig negyven vajdasági magyar dráma majd ötven színpadra állításáról írt színikritikák találhatók.

A tanulmánykötetet név- és címmutató zárja. (H.R.)

Igét őrizve : szlovéniai magyar költők antológiája / [szerk. Bence Lajos]. - Lendva : Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1998. - 165 p.

A szlovéniai magyar irodalom 30 éves jubileuma kapcsán Szunyogh Sándor így emlékezett az elmúlt évekre: „A három évtizedre tekintve azt kell látunk, hogy nemigen volt csillogás, nemigen volt ünneplés, hanem inkább egy felülmúlhatatlan belső törekvés, lázas alkotói munka és belső önépítés, hogy megmaradásunk lélektana újabb és újabb alkotásokra ösztönözzön bennünket”. A mostani antológia mérföldkőnek számít. Ezek a versek az igéért folytatott mindennapi küzdelmet tükrözik, nem véletlen tehát az antológia címválasztása sem.

A kötetet szerkesztő Bence Lajos úgy értelmezi ezt a kötetet: „A szlovéniai magyar irodalom egyik legtermékenyebb ágának az elmúlt évtized alatt a líra

bizonyult... A "folytonossági" sorrend három nemzedék említését indokolja."

A közös költői hitvallás: a kisebbségi létezés, a megmaradás esélyeinek a keresése nyomon követhető a három költőnemzedék verseiben. (H.R.)

ADY Endre

Načelo na martvite / Endre Adi ; prevod ot ugarski Čavdar Dobrev. - Sofiâ : Izdatelska kâša „Hristo Botev”, 1998. - 279 p.

Az igényes kiadású Ady-kötet a magyar Fordítástámogatási Alap és Információs Iroda, valamint a Nemzeti Kulturális Alap anyagi támogatásával jött létre, a szófiai „Hriszto Botev” kiadó gondozásában.

A verseket Csavdar Dobrev, az egykori magyar szakos diák, mára elismert irodalomkritikus, neves közíró fordította.

Ahogy maga a fordító vallja a kötet előszavában, Adyt fordítani fölöttébb nehéz, sziszifuszi munka volt, a cél sokszor tűnt elérhetetlennek.

A kötet előszavában a fordító nemcsak a költőt mutatja be a bolgár olvasónak, hanem magas színvonalú elemzést nyújt költészetéről. „Számomra elősorban az volt a fontos, hogy igazi képet adhassak annak a költőnek a szellemi világáról, aki a kor konfliktusait, személyes szenvedéseiben élte meg. Megpróbáltam nem annyira betűhű lenni, mint inkább a filozófiai elvek mozgásához és a hangulatok hőhullámaihoz igazodni...”

A kötet 168 versfordítást tartalmaz, s így az eddigi legteljesebb képet adja Ady költészetének. (H.R.)

Musica in scena : storia dello spettacolo musicale / dir. da Alberto Basso. - Torino : UTET, 1995-1997. - 6 db

Enciklopedikus szinten a zenetudományi kutatások alapvetően két nélkülözhetetlen forrásra tá-

maszkodnak. Ezek a Die Musik in Geschichte und Gegenwart, illetve a The New Grove Dictionary of Music and Musicians./A Brockhaus-Riemann használat a nem szakemberek számára is kézenfekvő./ Ugyanilyen létjogosultságú ám mégis kevesebbszer említett alapmű a torinói UTET kiadó gondozásában megjelentetett Dizionario Enciclopedico della Musica e dei Musicisti többkötetes sorozata. A nagyhagyományú és tudományos tekintélyét több évszázada töretlenül őrző UTET könyvkiadó rendhagyó vállalkozása a jelen ismertetés tárgyát képező *Musica in scena : storia dello spettacolo musicale* 6 kötetből álló kiadása.

A mű két nagy logikai egység egymás mellé rendelésével alkot hamisítatlanul teljes képet a zenés színház, a színpadi zene történetéről. Az első három kötet a hagyományos értelemben vett operatörténettel foglalkozik. A második nagy egység a nem operai jellegű színházi zenét teszi vizsgálódása tárgyává. Így a negyedik kötetben kapnak helyet a tipikusan francia, német, spanyol vagy angol nyelvű művek, az opéra comique, a Singspiel, a zarzuela és a ballad opera. Ehelyütt szerepel az operett, mint a zenés színház egyik legelterjedtebb, igen népszerű és ezáltal egyáltalán nem elhanyagolható formája. Az ötödik kötet témája teljes egészében táncművészet, ezen belül pedig az öt megillető hangsúlyossággal és arányban a balett. A hatodik és egyben utolsó kötet részben az efemer-jellegű zenés színházi formákkal foglalkozik /ld. cabaret, music-hall, café-chantant, filmzene, rock, etc./. Magától értetődően a mű második része tartalmazza a különböző bibliográfiákat és mutatókat.

Szerkesztésbeli másságából következik, hogy a *Musica in scena : storia dello spettacolo musicale* nemcsak alap-, de hiánypótló mű is. (N.G.)

Migrationen und ihre Auswirkungen : das Beispiel Ungarn 1918-1995 / Hrsg. von Gerhard Seewann. - München : Oldenburg, 1997. - 162 p. : ill. -

(Buchreihe der Südostdeutschen Historischen Kommission ; 36.). - ISBN 3-486-56307-6

A „Migráció és hatásai” címmel 1995 szeptemberében Budapesten megrendezett tudományos konferencia előadásait tartalmazza a kötet. A szimpóziumot a Südostdeutsche Historische Kommission az MTA Történettudományi Intézetével és az Europa-Instituttal közösen szervezte.

Glatz Ferenc előadásában a közép- és kelet-európai társadalom és a migráció közép-kelet-európai általános kérdéseit vizsgálja, összefoglalva a magyar történettudományi kutatások korábbi eredményeit. Megismerkedünk az önkéntes és a kényszermigráció fogalmával. Míg az 1918 előtti történelmünket az önkéntes, természetes ki- és bevándorlás jellemezte, az elmúlt 80 évben a népcsoportok mozgását menekülés vagy elűzésük okozta.

Dövényi Zoltán grafikonokkal, térképekkel és számadatokkal alátámasztva mutatja be századunk négy nagy migrációs periódusát. Az 1918-1944 közötti első szakaszban nagy bevándorlási hullám indult az anyaország felé a trianoni csonkítás miatt. A második világháború után 1945-1948 között 20 millió ember kényszerült Európában hazája elhagyására. Ez a kitelepítések és deportálások időszaka. A „vasfüggöny” évtizedeiben 1949-1987 között a bevándorlókat leszámítva is negyedmillió a legális és illegális migrációs veszteségünk. Az 1988 utáni utolsó periódusban hazánk ismét befogadó országgá vált elsősorban a Szovjetunió felbomlása, a romániai forradalom és a balkáni háború miatt.

Az 1956-os forradalom magyar menekültjeinek kérdéseivel foglalkozik Ausztria szemszögéből *Peter Haslinger* írása; A magyarországi kisebbségek két háború közötti migrációs változásait *Szarka László* elemzi; Az erdélyi szászok menekülésének és szülőföldjükről való evakuálásának szomorú tényeit a hitleri áttelepítési politika 1940-1944 közötti összefüggésében *Michael Kroner* mutatja be; A németek elűzésének tényeit a német történettudomány folya-

matosan kutatja, és már terjedelmes irodalma van. Ezúttal *Gerhard Seewann* a második világháború alatti és utáni eseményeket brit források alapján értékeli. *Mathias Beer* a Magyarországról elűzött és elmenekült németek beilleszkedési problémáit vizsgálja az eltérő társadalmi rendszerek függvényében. A mai olvasó számára, aki az újabb balkáni háború híreit hallja, úgy tűnik, hogy az emberiség semmit sem tanult ennek a régióknak sok generációra kiható fájdalmas történelméből. (L.I.)

PESENDORFER, Franz

Ungarn und Österreich : Tausend Jahre Partner oder Gegner / Franz Pesendorfer. - Wien : ÖBV Pädagogischer Verl., 1998. - 239 p. - ISBN 3-215-12667-2

Az osztrákok és magyarok több mint ezer éve élnek egymás szomszédságában egy olyan térségben, melyet a Duna köt össze, de természetes határ nem választ el. A mai Ausztria és Nyugat-Magyarország már a Krisztus utáni első négy évszázadban közösen alkotta „Pannónia” római provinciát. Később a hunok, majd az avarok uralták a Kárpát-medencét egészen az Enns folyóig. Ezek a geopolitikai adottságok határozták meg a két nép szoros egymásra utaltságát. Ez korántsem volt folyamatos békés kapcsolat, hanem hosszú harcokkal tarkított barátságos vagy ellenséges szomszédság. Ezer éve társak vagy ellenfelek.

Ennek a sok bajjal terhelt szomszédságnak a változó történelmét mutatja be Pesendorfer mélyrehatóan és szemléletesen, a magyar honfoglalástól kezdődően az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlásáig. A közös történelem első felében a magyarok támadtak nyugat felé, míg a második felében fordult a kocka, és az osztrákok terjesztették ki a hatalmukat Magyarországra. A tények bemutatásánál a szerző arra törekszik, hogy a származásában és nyelvében is oly különböző nemzetek egyikének se

álljon elfogultan a pártjára. A politikai, gazdasági és kulturális tények önmagukért beszélnek, és az ellentétek okai tisztán kirajzolódnak.

Ma, a vasfüggöny leomlása után mindkét köztársaság fiatal generációja az európai egységen belüli közeledésen gondolkodik. Ezt a folyamatot segíti elő ez a könyv is a múlt eseményeinek kritikus feltárásával.

A kötet gazdagon illusztrált, szerkezete jól tagolt. A kötetet névmutató, nemzetségtáblák és gazdag forrásjegyzék egészíti ki, amely bőséggel tartalmaz magyar történeti műveket is.

Az osztrák kulturális kormányzat 1500 iskolába juttatta el ingyenesen a könyvet. Ez a gesztus a számunkra is példaértékű. (L.I.)

SOMOGYI Péter

Byzantinische Fundmünzen der Awarenzeit / Peter Somogyi. - Innsbruck : Universitätsverl. Wagner, 1997. - 181 p. ; ill. - (Monographien zur Frühgeschichte und Mittelalterarcheologie ; 5.). - ISBN 3-7030-0272-7

Ez a kötet az ismert bizánci fémpénzleleteket és azok avar kori (568-822) utánnyomásait dokumentálja. A mű első, és nagyobbik része egy katalógus a Kárpát-medencében található lelőhelyek betűrendjében. A szerző arra vállalkozott, hogy az elődei (Csollány D., Huszár L., és Erdélyben Horedt K.) által, az ötvenes évekig feltárt anyagot a tudományosság mai követelményei szerint újra átdolgozza és rendszerezze, esetleges datálási korrekciókat tegyen, valamint az azóta feltárt pénzleletekről elsődleges szisztematikus feldolgozást adjon.

A katalógus az érmék minden elérhető adatát tartalmazza, különös részletességgel feltárásuk körülményeit, a lelet anyagát, méreteit és mindkét oldalnak egzakt leírását. A szerző igyekszik meghatározni a kibocsátás helyét és idejét a különböző történelmi és archeológiai támpontok alapján. Ahol ez a

tudományos kutatás mai állása szerint nem lehetséges, ezt is közli. A kötet forgatását a 3:1 arányú, az érmék mindkét feléről készült jó minőségű fotók teszik szemléletessé. Megadja a jelenlegi lelőhelyet is, valamint az érmékre vonatkozó teljes irodalmat.

A katalógushoz a kötet második felében Somogyi Péter négy archeológiai tanulmánya csatlakozik. Ezek a bizánci birodalom pénzkibocsátásának kérdéseivel, az avarokhoz való beáramlásával, az utánnyomások lelőhelyeivel, s mint ilyenekkel, a típusos avar kori aknasírokkal foglalkoznak.

A nagyon szép kiállítású kötetet bőséges irodalomjegyzék és a Kárpát-medence lelőhelyeit feltüntetett térképek egészítik ki. (L.I.)

Storia della civiltà letteraria italiana / dir. da Giorgio Bárberi Squarotti. - Torino : UTET, 1990-

Irodalomtörténetek, irodalomtörténeti sorozatok gyakorlatilag elképzelhetetlenek a történeti-társadalmi háttér elemzése, a társtudományok, a társművészetek felé való kitekintés igénye és kötelezettsége nélkül.

Az elemzésre kiválasztott sorozat tudatosan hagyja figyelmen kívül, sőt egyenesen kizárja a fenti kritériumokat. Minimális engedményeket utalások formájában tartalmaz, többnyire az irodalomkritika és igen csekély mértékben a társművészetek irányában. Mindezt azonban csakis akkor, ha az már a közérthetőség miatt kötelezi rá.

Amit Bárberi-Squarotti és munkatársi gárdája elvezít a komplex elemzés mellőzésével, azt megnyeri az olasz irodalmi műveltség történetének megismertetéséhez tudatosan megválasztott, a legszigorúbb kronológiai alapokra helyezett antológiaszerű szerkesztésmódjával. Teheti ezt annál is inkább, mert az utóbbi időben nem egy irodalomtörténeti munka foglalkozott a legtágabb határok között mozgó skálán komplex elemzésekkel. Gondoljunk csupán a ma már etalonnak számító, Alberto Asor

Rosa szerkesztésében megjelent hihetetlen szellemi értékeket képviselő és közvetítő sorozatra /Letteratura italiana - Torino : Einaudi/.

Bárberi-Squarotti elhatárolja magát az irodalmi műveltségnek mint olyannak tükörkép-jellegétől illetve funkciójától is. A művek és életművek elemzése azonban mégis cáfolni engedi ezt.

A főszerkesztő és munkatársai, a lehető legteljesebb képet adják a szerzőkről és azok munkáiról, de kimondják: a tökéletes teljességre törekvés ezen a területen lehetetlen és hiú vállalkozás volna. Céljukat, hogy nehezen érthető tudományos ismereteket élvezetes, olvasmányos formában adjanak tovább, maradéktalanul teljesítik.

Szerkesztésmódjukban annyiban is eltérnek a hagyományos gyakorlattól, hogy a vonatkozó bibliográfiákat nem az egyes kötetek, hanem a fejezetek végén közlik.

A sorozat kötetcímei:

1. Az olasz irodalmi műveltség a kezdetektől a XIV. századig.
2. A humanizmus és a reneszánsz.
3. A manierizmus és a barokk.
4. Az olasz irodalmi műveltség a XVIII. században és a XIX. század első felében.
5. Az olasz irodalmi műveltség a XIX. század második felében és a XX. században.
6. Az olasz irodalmiság. Mutatók.

A sorozatot az olasz irodalommal és a társtudományokkal magasabb szakmai szinten foglalkozóknak ajánljuk. (N.G.)

SZABÓ Miklós – SZÖGI László

Erdélyi peregrinusok : erdélyi diákok európai egyetemeken : 1701-0849 / Szabó Miklós, Szögi László.
- Marosvásárhely : Mentor Kiadó, 1998. - 604 p. - ISBN 973-9263-74-1

Az erdélyi peregrinatio academica (külföldi egyetemjárás) történetének immár harmadik kötete je-

lent meg a közelmúltban. 1979-ben a bukaresti Kriterion Könyvkiadó gondozásában került a könyvpiacra Tonk Sándor monográfiája: Erdélyiek egyetemjárása a középkorban. 1992-ben pedig a szegedi József Attila Tudományegyetem égisze alatt Szabó Miklós és Tonk Sándor közös munkája, az Erdélyiek egyetemjárása a korai új korban 1521-1701 című adattár került kiadásra.

Jelen kötet igazodik a Tonk Sándor által kialakított gyakorlathoz. A jegyzék tartalmazza a Husztról, Técsőről, Viskről, a mai Ukrajna református kisvárosaiból származó peregrinusokat is.

Erdélyben a külföldi egyetemjárás bizonyult évszázadokon át a felsőfokú képzettségű értelmiség utánpótlásában jóformán az egyetlen lehetőséggel.

A kötetben a szerzők bemutatják: ki, mikor, hol folytatott tanulmányokat, szolgált ezt követően lelkészként, tanárként, orvosként, illetve mint jogász, mérnök, gazdász vagy képzőművész tudását az erdélyi társadalom javára fordítva.

A diákok azonosítása kiadott és kiadatlan levéltári forrásanyag (egyetemi anyakönyvek, utazási naplók, levelek, diákok emlékiratai stb.) alapján történt.

Az erdélyiek 1701-1849 közötti egyetemjárását Szabó Miklós és Szögi László egy bevezető tanulmányban tekinti át. A kötet törzsanyagát a Diáknévsor képezi. Ezt egészítik ki a segédletek: a származási és működési helyek névmutatója, az egyetem-, ill. az időrendi mutató, továbbá a kutatások irodalomjegyzéke. (E.V.)

WALTER, Henriette

L'aventure des mots français venus d'ailleurs / Henriette Walter. - Paris : Laffont, 1997. - 344 p. - ISBN 2-221-08275-3

A latin nyelvcsaládhoz tartozó francia nyelv fejlődése során más nemzetektől kölcsönvett szavak sokaságával gyarapodott. A francia szókészlet nemcsak

a latin örökséget fejlesztette, hanem szomszédai nyelvészeti használatából átvette és a saját struktúrájához alakította a szavakat. Szavak ezreit kölcsönözte a görögből, a keltából, a frankból, de az olaszból, az angolból, a spanyolból, a portugálból és még az arabból, perzsából, törökből, a japánból, sőt az amerikai indián nyelvekből vagy az afrikai nyelvekből is.

A szerző, aki a fennesei egyetem nyelvészeti professzora volt, könyvében magyarázatokkal szolgál a francia nyelvet színesítő jövevényszavak történetéről. Olyan nyelvész, akinek humorérzéke is van, és példák, anekdoták sokaságát sorolja.

A könyv végén a felhasznált irodalom gazdag tárházát találjuk, és többféle mutató (személynevek, helynevek, nyelvek és idézett népek, a jövevény francia szavak és az idézett formák mutatói) segít az eligazodásban. (E.V.)

Könyveket lízingel a könyvtár. — Egy minnesotai (USA) megyei könyvtár azt tervezi, hogy az új bestsellereket kölcsönkönyvtár módjára szolgáltatja olvasóinak. A nagykereskedőtől 13,5dollarért lízingeli pl. Stephen King új művét (amelyre feltehetőleg többszáz előjegyzés is érkezne), és heti 3 dollárért kölcsönzi ki azoknak, akiknek mégér annyi pénzt, hogy nem kell kivárniuk a sorukat. Amikor "lefut" a szenzáció, néhány példányt megvásárol, a többit antikvár terjesztésre visszaadja.

(Bottom Line, 1998. 4. sz.)
